אם יכול למעט בעסקו ימעט ואם לאו יגלגל עמהן תנו רבנן מאימתי כופין את המטות משיצא מפתח ביתו דברי ר' אליעזר רבי יהושע אומר משיסתם הגולל מעשה שמת רבן גמליאל הזקן כיון שיצא מפתח ביתו אמר להם רבי אליעזר כפו מטותיכם וכיון שנסתם הגולל [אמר להם רבי יהושע כפו מטותיכם] אמרו לו כבר כפינו על פי זקן ת"ר מאימתי זוקפין את המטות בערב שבת מן המנחה ולמעלה אמר רבה בר הונא אף על פי כן אינו יושב עליה עד שתחשך ולמוצאי שבת אע"פ שאין לו לישב אלא יום אחד חוזר וכופה תנו רבנן הכופה מטתו לא מטתו בלבד הוא כופה אלא כל מטות שיש לו בתוך ביתו הוא כופה ואפילו יש לו עשר מטות בעשרה מקומות כופה את כולן ואפילו חמשה אחין ומת אחד כולן כופין ואם היתה מטה המיוחדת לכלים אין צריך לכפותה דרגש אין צריך לכפותו אלא זוקפו רבן שמעון בן גמליאל אומר דרגש מתיר את קרביטיו והוא נופל מאיליו מאי דרגש אמר עולא ערסא דגדא אמר ליה רבה אלא מעתה גבי מלך דתנן כל העם מסובים על הארץ והוא מיסב על הדרגש מי איכא מידי דעד האידנא לא אותביניה והשתא מותבינן ליה מתקיף לה רב אשי מאי קושיא מידי דהוה אאכילה ושתיה דעד האידנא לא אוכליניה ולא אשקיניה השתא אוכליניה ואשקיניה אלא אי קשיא הא קשיא (דתנן) דרגש אינו צריך לכפותו אלא זוקפו ואי ערסא דגדא אמאי אינו צריך לכפותו הא (תנן) הכופה מטתו לא מטתו בלבד הוא כופה אלא כל מטות שיש לו בתוך ביתו כופה ומאי קשיא מידי דהוה אמטה המיוחדת לכלים דתניא אם היתה מטה המיוחדת לכלים אינו צריך לכפותה אלא אי קשיא הא קשיא רבן שמעון בן גמליאל אומר דרגש מתיר קרביטיו והוא נופל מאיליו ואי סלקא דעתך ערסא דגדא מאי קרביטין אית ליה כי אתא רבין אמר ליה ההוא מרבנן ורב תחליפא בר מערבא שמיה דהוה שכיח בשוקא דגילדאי מאי דרגש ערסא דצלא [א] איתמר נמי אמר ר' ירמיה דרגש סירוגו מתוכו מטה סירוגה על גבה אמר רבי יעקב בר אחא אמר רבי יהושע בן לוי הלכה כרבן שמעון בן גמליאל (איתמר נמי) אמר רבי יעקב בר אחא אמר רבי אסי מטה שנקליטיה יוצאין זוקפה ודיו תנו רבנן ישן על גבי כסא על גבי אודייני גדולה [ב] על גבי קרקע לא יצא ידי חובתו אמר רבי יוחנן שלא קיים כפיית המטה תנו רבנן מכבדין ומרביצין בבית האבל ומדיחין קערות וכוסות וצלוחיות וקיתוניות בבית האבל ואין מביאין את המוגמר ואת הבשמים לבית האבל איני והא תני בר קפרא אין מברכין לא על המוגמר ולא על הבשמים בבית האבל ברוכי הוא דלא מברכין הא אתויי מייתי' לא קשיא הא בבית האבל הא בבית המנחמין:

מתני' אין מוליכין לבית האבל לא בטבלא ולא באסקוטלא ולא בקנון אלא בסלים ואין אומרים ברכת אבלים במועד אבל עומדין בשורה ומנחמין ופוטרין את הרבים אין מניחין את המטה ברחוב שלא להרגיל את ההספד ולא של נשים לעולם מפני הכבוד:

גמ' תנו רבנן בראשונה היו מוליכין בבית האבל עשירים בקלתות של כסף ושל זהב ועניים בסלי נצרים של ערבה קלופה והיו עניים מתביישים התקינו שיהו הכל מביאין בסלי נצרים של ערבה קלופה מפני כבודן של עניים תנו רבנן בראשונה היו משקין בבית האבל עשירים בזכוכית לבנה ועניים בזכוכית צבועה והיו עניים מתביישין התקינו שיהו הכל משקין בזכוכית צבועה מפני כבודן של עניים בראשונה היו מגלין פני עשירים ומכסין פני עניים מפני שהיו מושחרין פניהן מפני בצורת והיו עניים מתביישין התקינו שיהו מכסין פני הכל מפני כבודן של עניים בראשונה היו מוציאין עשירים בדרגש ועניים בכליכה

יגלגל עמהן. ולאו עושה סחורה בפני עצמו אלא עם חבורה: **אף על גב שאין לו.** לאבל אחר השבת אלא יום אחד: **קרביטיו.** רצועותיו שהוא כעין טרגיפני"א: **ערסא דגדא.** מטה שמייחדים אותה למזל טוב ואין משתמשין בה כלום אלא מייחדין אותה לשרות מזל טוב עליה: **דצלא.** עור: **סירוגו מתוכו.** מכנים רצועות מן חורי עצי המטה: **על גבה.** והעור כפול על העץ: **נקליטי.** עצים זקופין מתוקנין למראשותיו ולמרגלותיו ונותנין עץ ארוך עליהן ונותן הסדינין עליהם לשמור מהזבובים: **אין מברכין.** על הריח בבית האבל: **המנחמין.** קרוביו מביאין עניינים של אוכלין: **מתני' אסקוטלא.** תמחוי: **פוטרין את הרבים.** שאומרים למנחמין לכו לבתיכם: **אין מניחין מטה במועד ברחוב.** להספידו: **ולא של נשים לעולם.** שסופעות זיבה: **גמ'** כליכה

אם יכול למעט בעסקו ימעט. פירש בקונטרס בסחורתו ונראה דבדבר האבל קאמר וכן פי' לעיל (ד' כב.) גבי על כל המתים כולן רצה ממעט בעסקו רצה אינו ממעט וגם הרב פירש לעיל בדבר האבל עושה בצנעא בתוך ביתו נראה לפירושו דהכא מיירי באביו ואמו ומשום דהולך בדרך התירו לו שיגלגל עמהם אם אינו יכול למעט דבשאר מתים אינו ממעט כלל אם אינו רוצה ואי מיירי הכא בשאר מתים צריך לומר להפך הולך בדרך ואינו נוהג אבילות כל כך ומתנחם יותר אסור להרבות בעסקו יותר מאותו שיושב בביתו ואינו מתנחם וה"ר יוסף פירש דהכא ימעט בעסקו לקנות צורכי סעודה ולפי שהולך בדרך רגיל לקנות צורכי סעודה יותר מבביתו שיש לו קונים עבורו וגם מוצא בביתו הרבה משום הכי נקט הולך בדרך ומה שפירש בקונטרס דאיירי כשאמרו לו על מיתת קרוביו כשהיה בדרך לא ידענא אי בעי למימר דאיירי במוליך סחורתו ממקום למקום כדפי' בקונטרס ור"ל דשמא שרי ליה לדידיה למכור סחורתו דכיון דהוליך אותה כבר וטרח בה ולא פשע בהליכתו שלא היה יודע לישב בביתו שיכול לשומרה או שמא הקונטרס ר"ל משום דאמרינן לעיל (דף כג.) שבת ראשונה אינו יוצא מפתח ביתו וזה אינו קושיא דאע"פ שאינו יוצא מפתח ביתו בעיר הא אמרינן (לעיל דף טו:) יוצא לדרך (הולך ונכנס לעיר) אלמא מותר לצאת (כו) ושמא דוקא בדבר האבל מותר לצאת לדרך: **מן המנחה ולמעלה.** פי' בתוספות הרב דמספקא ליה אי מנחה גדולה אי מנחה קטנה דמקודם לכן אינו יושב עליה נראה לי דמכאן סמכו שלא לישב ע"ג כסא וספסל אע"פ שאין ראיה גמורה דשאני מטה הואיל וצריך כפייה ולא מצינו כפייה בכסא וספסל: **ואין** מוליכין לבית האבל. זאת המשנה על כרחין נסדרה בהיפך ושמא כל זה מן הברייתא דלמעלה כמו שפירש בתוספות בההיא דלעיל ותמיהני מדוע לא פירשו גם כאן כמו שפירש למעלה ושמא בספר הרב היתה כתובה מגוף הברייתא ולא הוצרך לפרשו או לא היה כתוב בספרו כלל ואין מוליכין כו' וכן מוכיח מתוך פירוש התוספות שפי' לא ידענא אי קאי האי בראשונה היו מוליכים אמוגמר ובשמים דאמר אין מברכין הא אתויי מייתינן אי אמתניתין קאי דקתני מברכין ואותה הברכה היא בראשונה מוליכין כו' דאמתניתין קאי ועוד כיון שפירש התקינו שיהו הכל מוליכין כו' ומתניתין לאחר תקנה:

מסורת הש"ס

א) שמחות פי"א, ב) כתובות ל: סנהדרין מז: שבת קנב:, ג) רש"ל, ד) סנהדרין כ. ע"ש, ה) נדרים נו. ע"ש סנהדרין שם, ו) [צ"ל דתניא], ז) [צ"ל תניא], ח) ב"י שם תענית ל: נדרים שם, ט) [נדרים נו: סנהדרין כ: ע"ש], י) [נדרים נו: סנהדרין כ: ע"ש], כ) רש"ל מ"ז וגורס ואמר, ל) לעיל כא. ע"ש, מ) [עי' תוס' ב"ב קמד. ד"ה אודייני], נ) [תוספתא נדה פ"ט], ס) [צ"ל נוטל נכנס לעיר הולך].

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' ערסא דצלא אמר כו' כצ"ל. ומלות אמר נמי ליתא בסנהד' ועי' הגירסא בנדרים: [ב] שם גדולה מור ע"ג כו' כצ"ל:

◆

לעזי רש"י

טרגיפני"א [טרגפיט"א]. אולי: מגן שהותאם (למי שנושא אותו).

◆

מוסף רש"י

משיסתם הגולל. הוא כיסוי של ארון המת (כתובות ד:). ערסא דגדא. שהגין היו לערוך מטה ושלחן בבית ולא היו משתמשין בהן כלל אלא למזל הבית מונחת משום סימן. גדא, מזל ודומה לו (שבת סז:) גד גדי וסנוק לא (סנהדרין כ.). דעד האידנא לא אותביניה. עד הנה לא ישב על אותה מטה, שהרי מונחת היא לגדי הבית, והשתא. דאבל הוא כעינן לאותביה עלה, מהיכא תיפוק לן (שם). השתא אוכליניה ואשקיניה. משל אחרים (שם) הי"ל אע"ג דסעודה שאת לא יתיב עליה הסעודה יתיב (נדרים נו.). אלא אי קשיא. לדעולא, הא קשיא עלה דתניא בעלמא דרגש אין צריך האבל לכפותו (סנהדרין שם) ממש הכרעים למעלה (נדרים שם). אלא זוקפו. שמעמידו על שני כרעיו ודיו (שם). ואי ערסא דגדא. דמטה חשובה היא כל כך, אמאי אינו צריך לכפותה (שם). הא תניא הכופה מטתו כו'. וזו נמי הואיל ומטה חשובה היא צריך לכפותה, אלא ש"מ דרגש לאו ערסא דגדא הוא (שם). המיוחדת לכלים. ליתן עליה כלים, והואיל ואין ישנים עליה אין צריך לכפותה (שם:). מתיר קרביטיו. כימי אבלו. קרביטין, לולאות (סנהדרין שם). מאי קרביטין אית ליה. הלא כשאר מטות עושין אותה מטה (שם) הכי קים לנו דלא הוו לאו קרביטין, שאינה עשויה להתפרק אלא עומדת מולעת לעולם (נדרים שם). בשוקא דגילדאי. רצענין (סנהדרין שם). ערסא דצלא. מטה של עור ותולין רצועות בשפת העור סביב וכשרוצין לנטותו עונבין הרצועות באריכות המטה וכשמתירין אותה הוא טפל והן הן קרביטין ומה הוא עליו לכפותו שלא יתקלקל העור מלחלוח הקרקע, שלא היו ראשי כרעיו גבוהין מסירוגו למעלה, וקאמר ת"ק זוקפו על דופן הכרעים וארוכותיו למעלה, ור"ל רבן שמעון מתיר קרביטין והוא טפל (שם). דרגש סירוגו. קליעתו, מתוכו. שיש נקבים בארוכותיו ותוחבין בהן ראשי רצועות התלויות בעור ועונבין ואין מרכינין הרצועה על גבי ארוכות המטה (שם). מטה סירוגה על גבה. החבלים מרכינין על ארוכות המטה מיכן ומיכן ואורג והוא סירוג (שם). הלכה כר' שמעון בן גמליאל. דאמר מתיר קרביטין (נדרים שם). אודייני. מכתשת גדולה (לעיל כא.).

עין משפט נר מצוה

רג א מיי' פ"ו מהלכות אבל הלכה י טוש"ע י"ד סי' שפ סעיף כג:

רד ב מיי' פ"א שם הלכה כ סמג עשין דרבנן ב טוש"ע שם סי' שפה סעיף א:

רטו ג ד ה מיי' שם פ"ו הלכה ג טור י"ד סי' א:

רטז ו ז ח מיי' שם פ"ה הלכה יח טור י"ד סי' שפז:

ריז ט מיי' שם פ"ו הלכה ח ופי"ב מהלכות מלכים הלכה ד:

ריח י מיי' פי"ג מהל' אבל הלכה יח טור י"ד שם:

ריט כ ל מיי' פי"ג שם הלכה ו סמג עשין שם טוש"ע שם סי' שפח סעיף ז:

רכ מ טוש"ע שם:

רכא נ מיי' שם הלכה ז טי"ד סי' תא:

רכב ס מיי' שם פי"א הלכה ג טי"ד שם:

רכג ע מיי' שם ופי"ו מהלכות יו"ט הלכה כג טוש"ע י"ד סי' תא סעיף א וטוש"ע א"ח סי' תקמז סעיף א:

רכד פ מיי' פי"ב מהל' אבל הלכה ה טוש"ע שם סי' שנב:

רכה צ ק מיי' שם פי"ג הלכה ז טי"ד סי' שעח:

רכו ר מיי' שם פי"ד הלכה א טוש"ע שם סי' שנג סעיף א:

◆

רבינו חננאל

אם יכול למעט בעסקו, כלומר שלא יקנה ולא ימכור [ימעט], ואם לאו יגלגל עמהן, כלומר יקנה צרכי הדרך ודברים שיש בהן חיי נפש. ת"ר מאימתי כופין המטות, משיוציאו המת מן הבית, דברי ר' אליעזר. ר' יהושע אומר, משיסתם הגולל. וקיימא לן כר' יהושע, דאין אבילות נוהגת אלא משיקבר המת ויסתם הגולל. ת"ר הכופה מטתו לא מטתו בלבד הוא כופה אלא כל מטות שיש בבית, ואפילו יש לו עשר מטות בעשר מקומות, כופה את כולן. ואפילו חמשה אחין, ומת אחד מהן, כולן כופין. ואם היתה מיוחדת לכלים, ואינה עשויה לישן, אין צריך לכפותה. דרגש, אין צריך לכפותו אלא זוקפו ודיו. ואמר עולא האי דרגש ערסא דגדא הוא, פירוש מטה העשויה לכבוד מזל הבית, ואין אדם ישן עליה. ונדחו דבריו. ואסיקנא דרגש הוא ערסא דצלא, פירוש מטה של עור. כי פירוש צלא עור, [ו]הוא עור נטוי וקשור בחבלים על המלבנות ומסורגות מלבנות המטה בחבלים הללו והעור בתוכם. וכיון שמעמידין אותה ישנין על גבי העור. ואמר רבן שמעון בן גמליאל דרגש מתיר קרביטין והוא נופל. אתמר נמי אמר ר' ירמיה, דרגש סירוגו מתוכו. מטה שנקליטיה יוצאין, זוקפה ודיו. כלומר, אינו צריך לכפותה. ת"ר מאימתי זוקפין את המטות בערב שבת, מן המנחה ולמעלה. ואעפ"כ אסור לו לישן עליה עד שתחשך. ולמוצאי שבת, אע"פ שלא נשאר לו משבעת ימי אבילות אלא יום אחד בלבד, חוזר וכופה מטותיו. ת"ר ישן על גבי מטה על גבי אודייני ועל גבי ספסל על גבי קרקע לא יצא ידי חובתו, ואמר ר' יוחנן מפני שלא קיים כפיית המטה. ת"ר מכבדין ומרביצין ומדיחין את הקערות כוסות וקיתוניות וצלוחיות בבית האבל. ואין מביאין מגמר בבית האבל. ואוקימנא, הא דתני בר קפרא, אין מברכין על המגמר ועל הבשמים של בית האבל, בהני דמייתי בבית המנחמין. **מתני'** אין אומרים ברכת אבלים במועד. אבל עומדין בשורה ומנחמין ופוטרין את הרבים. ת"ר בראשונה היו מוליכין בבית האבל, עשירים בקלתות של כסף ושל זהב, ועניים בסלי נצרים כו'. וכך היו משקין בבית האבל את העשירים בזכוכית לבנה, ואת העניים בזכוכית צבועה כו'. וכך היו מגלין את פני עשירים, והיו מכסין את פני העניים, שהיו שחורין מן הרעב וכו'. וכן היו מוציאין מתי עשירים בדרגש, ועניים